

SEIZOEN
OUDE
MUZIEK

HILDEGARD DAG

van het Seizoen Oude Muziek 2022/2023

za 25 februari / Utrecht, TivoliVredenburg
zo 26 februari / Amsterdam, Muziekgebouw aan 't IJ

VAN DE MAKERS VAN HET FESTIVAL OUDE MUZIEK UTRECHT

HILDEGARD VON BINGEN

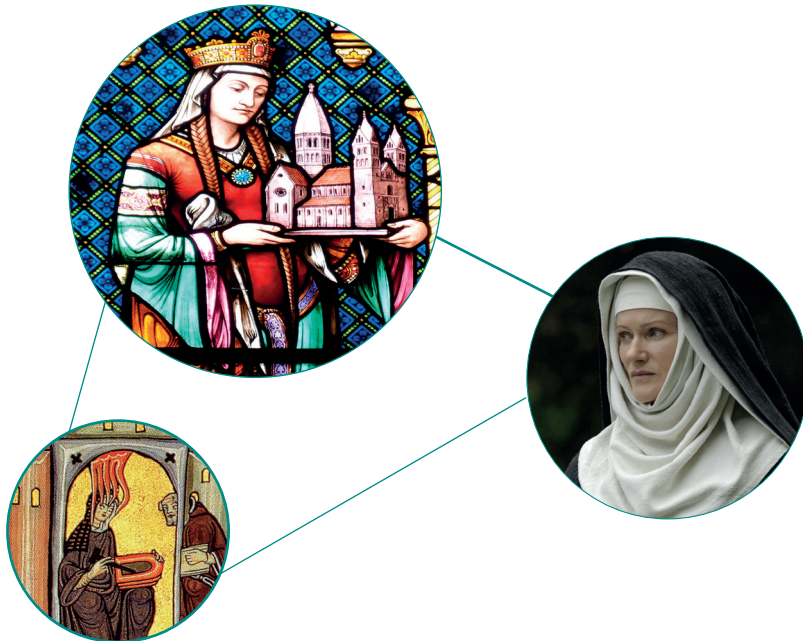
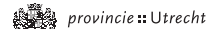
Zieneres, genezeres, dichteres, componiste: Hildegard von Bingen (1098-1179) is een van de meest intrigerende vrouwen uit de geschiedenis. De Duitse benedictijnse abdis, ook wel 'de Sibille van de Rijn' genoemd, ging de geschiedenis in als eerste vrouwelijke toondichter en was zelfs bij leven al een cultfiguur. Zo werd ze niet alleen geprezen om haar artistieke oeuvre, maar ook om haar mystieke, geneeskundige en wetenschappelijke kwaliteiten.

Hildegard componeerde voornamelijk religieuze liederen, waaronder gezangen ter ere van Disibod en Rupertus, patroonheiligen van de kloosters waar ze in de loop der jaren leefde. De tijdloze klank van haar composities en de beeldende taal van haar teksten blijven inspireren en zorgen ervoor dat haar werk tegenwoordig veelal symbool staat voor de transcendentie en holistische kracht van muziek.

De HildegardDagen van zaterdag 25 februari in Utrecht en zondag 26 februari in Amsterdam worden geproduceerd door de makers van het Festival Oude Muziek Utrecht en het Seizoen Oude Muziek, in Utrecht in samenwerking met TivoliVredenburg en in Amsterdam in samenwerking met Muziekgebouw aan 't IJ.

Met dank aan: Provincie Utrecht, Gemeente Utrecht, Stichting Vrienden Oude Muziek en alle vrijwilligers

Mediapartner: NTR

ORGANISATIE OUDE MUZIEK Plompcorengracht 4 ♦ 3512 CC Utrecht
 T +31 (0)30 232 9000 ♦ info@oudemuziek.nl ♦ www.oudemuziek.nl
 redactie en opmaak: Loni Verweij ♦ © 2023 Organisatie Oude Muziek

PROGRAMMA

ZATERDAG 25 FEBRUARI UTRECHT, TIVOLIVREDENBURG

10.30-15.00 / Cloud Nine
HildegardScratch

14.00-15.50 / Hertz
Film: *Vision – Aus dem Leben der Hildegard von Bingen*

15.20-15.50 / K.F. Hein Foyer
Presentatie HildegardScratch (gratis)

16.00-16.45 / Cloud Nine
Lezing Hendrik Vanden Abeele (gratis)

17.00-18.00 / Hertz
Ars Choralis Coeln

20.15-21.30 / Hertz
Tiburtina Ensemble

ZONDAG 26 FEBRUARI AMSTERDAM, MUZIEKGEBOUW AAN 'T IJ

10.30-15.00 / Kleine Zaal
HildegardScratch

13.00-14.30 / Atriumzaal
SoundLAB

14.00-15.50 / Grote Zaal
Film: *Vision – Aus dem Leben der Hildegard von Bingen*

15.20-15.50 / Entreehal
Presentatie HildegardScratch (gratis)

16.00-16.45 / Kleine Zaal
Lezing Hendrik Vanden Abeele (gratis)

17.00-18.00 / Grote Zaal
Ars Choralis Coeln

20.15-21.30 / Grote Zaal
Tiburtina Ensemble

VRIENDEN MAKEN HET MOGELIJK Het Festival en het Seizoen Oude Muziek hebben meer dan ooit Vrienden nodig. Heeft u genoten van deze dag? Word dan nu Vriend, of verhoog uw bijdrage als u al Vriend bent, zodat oude muziek een toekomst heeft in Nederland. U krijgt bovendien korting op al onze concerten, op cd's en andere aanbiedingen, en u ontvangt viermaal per jaar ons Tijdschrift Oude Muziek. www.oudemuziek.nl/vriend

CD-VERKOOP

Geniet thuis van Hildegard von Bingen en andere middeleeuwse muziek. De volgende cd's zijn tijdens de Hildegard-Dag verkrijgbaar:

ARS CHORALIS COELN

Hildegard von Bingen: Vespers of the Blessed Virgin

ARS CHORALIS COELN

Hildegard von Bingen: Ordo Virtutum

TIBURTINA ENSEMBLE

Hildegard von Bingen: Ego sum homo

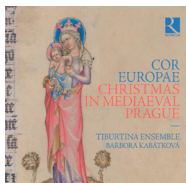
TIBURTINA ENSEMBLE

Jístebnický Kancionál: Sound of the Bohemian Pre-Reformation

TIBURTINA ENSEMBLE

Cor Europae: Christmas in Mediaeval Prague

TIBURTINA ENSEMBLE

Paradisi Porte – Hans Memling's Angelic Concert

KORTING OP CD'S

Vrienden krijgen korting op vertoon van hun Vriendenpas. Wilt u Vriend worden? Vraag een folder aan een van onze medewerkers.

FILM: VISION

14.00-15.50 UUR

De radicale wereldvisie en ongehoorde muziek van Hildegard von Bingen kwamen tot bloei in een besloten kloostergemeenschap waar men – zoals in de beste families – weleens worstelde met kleine ergernissen en grote levensvragen. Margarethe von Trotta maakte in 2009 een biopic over de legendarische abdis, die geregeld in aanvaring kwam met haar conservatieve omgeving. Hoofdrolspeelster Barbara Sukowa werd voor haar vertolking beloond met de Bayerischer Filmpreis voor beste actrice.

GRATIS LEZING: HENDRIK VANDEN ABEELE

16.00-16.45 UUR

Je moet het maar doen: een open boek zijn én een mysterie blijven. Hildegard von Bingen leefde dan wel in een ver verleden, in haar geschriften en in haar muziek komt ze springlevend en intens tot ons. Met Hendrik Vanden Abeele duiken we diep haar muzikale wereld in.

PRESENTATIE HILDEGARDSCRATCH

15.20-15.50 UUR

Deelnemers HildegardScratch zang
Maria Jonas muzikale leiding

O VIRTUS SAPIENTIE

O virtus sapientie que circuiens circuisti comprehendendo omnia in una via, que habet vitam. Tres alas habens, quarum una in altum volat, et altera de terra sudat, et tertia undique volat. Laus tibi sit, sicut te decet, o Sapientia.

QUIA ERGO FEMINA

Quia ergo femina mortem instruxit, clara Virgo illam interemit, et ideo est summa benedictio in feminea forma pre omni creatura, quia Deus factus est homo in dulcissima et beata Virgine.

PSALM 112: LAUDATE PUERI DOMINUM

Laudate, pueri, Dominum; laudate nomen Domini. Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc et usque in sæculum A solis ortu usque ad occasum laudabile nomen Domini. Excelsus super omnes gentes Dominus, et super caelos gloria eius. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, Et humilia respicit in caelo et in terra? Suscitans a terra inopem, et de stercore erigens pauperem: Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui. Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.

KARITAS

Habundat in omnia, de imis excellentissima super sidera, atque amantissima in omnia, quia summo Regi osculum pacis dedit.

O kracht van Wijsheid, die cirkelend cirkelde, alles omsluitend op één weg die leven heeft, drie vleugels heb je: één zweeft naar de hoogten, de ander destilleert zijn essentie op de aarde, en de derde vliegt overal heen. Lof voor u, zoals het bij u past, O Wijsheid. [JB]

Want sinds een vrouw de dood opwekte, nam een schitterende maagd die weer weg, en daarom is de hoogste zegen gelegen in de vorm van een vrouw boven alle andere schepselen. Want God is mens geworden in de allerliefste en gezegende maagd. [JB]

Loof, dienaars van de Heer, loof de naam van de Heer. De naam van de Heer zij geprezen van nu tot in eeuwigheid. Van waar de zon opkomt tot waar zij ondergaat, geloofd zij de naam van de Heer. Verheven boven alle volken is de Heer, verheven boven de hemel zijn luister. Wie is gelijk aan de Heer, onze God, die hoog daar boven zijn woning heeft, die zijn oog richt naar beneden, wie in de hemel en op de aarde? Hij verheft uit het stof wie berooid is, uit het vuil tilt hij op wie alles ontbeert. Hij laat hem wonen bij hooggeplaatsten, bij de hoogsten van zijn volk. De onvruchtbare vrouw laat hij wonen in het huis, een vrolijke moeder van kinderen.

Liefde is in overvloed aanwezig in alles, van de diepten tot hoog boven de hoogste sterren, en zij is het meest liefdevol voor alle dingen; want zij gaf aan de hoge koning de kus van de vrede.

ARS CHORALIS COELN / MARIA JONAS

HET VUUR VAN DE ZIEL

17.00-18.00 UUR

Pamela Petsch, Stefanie Brijoux, Cora Schmeiser zang

Susanne Ansorg vedel, bellen

Maria Jonas zang en muzikale leiding

HILDEGARD VON BINGEN 1098-1179

Antiphonae

O virtus sapientie

O eterne Deus

Cum erubuerint

Quia ergo femina

Karitas

Responsorium

O viriditas digiti Dei

Sequentia de S. Maria

O virga ac diadema

Responsorium

O vis eternitatis

Antiphona super Magnificat

O quam mirabilis est

Symphonia de S. Mariae

O viridissima virga

TOELICHTING

Op hoge leeftijd beschreef Hildegard von Bingen hoe ze haar mystieke visioenen ontving: het waren momenten waarin 'de ziel opsteeg'. Ze ervaaarde deze 'zonder tussenkomst van mijn vijf zintuigen' en 'zonder ooit de bewusteloosheid van extase te hebben geleden'.

Hildegards talent als componist, voortkomend uit deze visioenen, was bekend vanaf het einde van de jaren 1140. Haar positie ten op zichte van andere twaalfde-eeuwers was uniek: het was een tijd waarin de meeste teksten en composities door anonieme auteurs werden geschreven, maar Hildegards grote muzikale nalatenschap is duidelijk aan haar toe te schrijven. Haar liturgische gezangen waren bedoeld voor het dagelijkse getijdengebed van haar kloostergemeenschap. Later werden deze gezangen samengevoegd tot een cyclus onder de titel *Symphonia armoniae celestium revelationum* (Symfonie van de harmonie van de hemelse openbaring).

Hildegards alomvattende kijk op de wereld en de mens komt op een bijzondere manier tot uiting in deze gezongen *symphoniae*. In zang vond Hildegard een mogelijkheid om de spirituele en emotionele krachten van de mens op te wekken en te beïnvloeden. Volgens de middeleeuwse muziektheorie had de mensenziel een harmonische structuur en was deze de weerklank van de immense, hemelse kosmos: een *musica mundana*, de harmonie van alle sferen.

Ars Choralis Coeln

TEKSTEN

O VIRTUS SAPIENTIE

O virtus sapientie
que circuiens circuiesti
comprehendendo omnia
in una via, que habet vitam.
Tres alas habens,
quarum una in altum volat,
et altera de terra sudat,
et tertia undique volat.
Laus tibi sit, sicut te decet,
o Sapientia.

O kracht van Wijsheid
die cirkelend cirkelde,
alles omsluitend
op één weg die leven heeft,
drie vleugels heb je:
één zweeft naar de hoogten,
de ander destilleert zijn essentie op de
aarde, en de derde vliegt overal heen.
Lof voor u, zoals het bij u past,
o Wijsheid.
[JB]

O ETERNE DEUS

O eterne Deus
nunc tibi placeat,
ut in amore illo ardeas,
ut membra illa simus,
que fecisti in eodem amore,
cum Filium tuum genuisti in prima aurora,
ante omnem creaturam,
et inspice necessitatem hanc,
que super nos cadit
et abstrahe eam a nobis
propter Filium tuum,
et perduc nos in letitiam salutis.

O eeuwige God,
moge het u nu bevallen
om in die liefde te ontbranden
dat wij opnieuw de ledematen worden
die u in diezelfde liefde hebt gevormd,
toen u uw Zoon verwekte op de oer-
dageraad voordat alle dingen geschapen
zijn. Kijk naar de ellende
die over ons is gevallen,
en haal het van ons weg
om will van uw Zoon,
en leid ons naar het geluk van de zaligheid.
[JB]

QUIA ERGO FEMINA

Quia ergo femina
mortem instruxit,
clara Virgo illam interemit,
et ideo est summa benedictio
in feminea forma
pre omni creatura,
quia Deus factus est homo
in dulcissima et beata Virgine.

Want sinds een vrouw
de dood opwekte,
nam een schitterende maagd die weer weg,
en daarom is de hoogste zegen
gelegen in de vorm van een vrouw
boven alle andere schepselen.
Want God is mens geworden
in de allerliefste en gezegende maagd.
[JB]

CUM ERUBUERINT

Cum erubuerint
infelices in progenie sua,
procedentes in peregrinatione casus,
tunc tu clamas clara voce,
hoc modo homines elevans
de isto malitioso casu.

Terwijl ze bloosden,
De ongelukkige ouders, over hun
nakomelingen, die de tocht naar de
zondeval gingen, riep u hen luid terug met
heldere stem, en richtte zo de mensen op
van die kwaadaardige val.
[JB]

KARITAS

Habundat in omnia,
de imis excellentissima
super sidera,
atque amantissima in omnia,
quia summo Regi
osculum pacis dedit.

Liefde is in overvloed aanwezig in alles,
van de diepten tot hoog
boven de hoogste sterren,
en zij is het meest liefdevol voor alle dingen;
want zij gaf aan de hoge koning
de kus van de vrede.

O VIRIDITAS DIGITI DEI

O viriditas digiti Dei
in qua Deus constituit plantationem,
que in excelso resplendet
ut statuta columna
tu gloriosa in preparatione Dei.
Et o altitudo montis,
que numquam dissipaberis
in discretione Dei,
tu tamen stas a longe ut exul,
sed non est in potestate armati,
qui te rapiat.
Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.

O levenskracht van Gods hand,
waarmee God een tuin gemaakt heeft,
je schittert tot in de hemelen,
als een opgerichte zuil,
verheerlijkt door de werken Gods.
En o hoog gebergte,
je zult nimmer wankelen onder de beproe-
vingen van God, maar toch sta je daar in de
verte, als in ballingschap.
Er is echter geen gewapende macht die je
kan neerhalen.
Eer aan de Vader, de Zoon en de Heilige
Geest.

O VIRGA AC DIADEMA

O virga ac diadema
purpure regis,
que es in clausula tua
sicut lorica.

O twijg en diadeem
met 's konings purper
die in uw beslotenheid is
als een pantser:

Tu frondens floruisti
in alia vicissitudine
quam Adam omne genus humanum
produceret.

Gij hebt, vol in blad,
gebloeid in een andere orde
dan die waarin Adam het gehele menselijke
ras verwekken zou.

Ave, ave, de tuo ventre
alia vita processit,
qua Adam filios suos
denudaverat.

Gegroet, uit uw buik
is een ander leven voortgekomen
dan dat waarvan Adam zijn zonen
berooft had.

O flos, tu non germinasti de rore,
nec de guttis pluvie,
nec aer desuper te volavit,
sed divina claritas
in nobilissima virga te produxit.

O bloem, gij zijt niet ontsproten uit dauw
noch uit regendruppels,
noch is er lucht van boven u gevlogen,
maar de goddelijke helderheid
heeft u in de edelste twijg voortgebracht.

O virga, floriditatem tuam
Deus in prima die creature sue previderat.
Et de verbo suo auream materiam,
o laudabilis virgo, fecit.

O twijg, God had uw bloei voorzien
op de eerste dag van zijn schepping.
En uit zijn woord heeft Hij, o prijzenswaardige
ge maagd, gouden materie geschapen.

O quam magnum est in viribus suis
latus viri de quo Deus
formam mulieris produxit,
quam fecit speculum
omnis ornamenti sui
et amplexionem omnis creature sue.

O hoe groot is in zijn krachten
de zijde van de man, waaruit God
een vrouwelijke gestalte heeft geschapen,
die hij gemaakt heeft tot spiegel
van al zijn schoonheid
en als omhelzing van zijn gehele schepping.

Inde concinunt celestia organa
et miratur omnis terra,
o laudabilis Maria,
quia Deus te valde amavit.

Vandaar zingen samen de hemelse stem-
men en de hele wereld verwondert zich,
o prijzenswaardige Maria,
omdat God u zeer lief heeft gehad.

O quam valde plangendum
et lugendum est
quod tristicia in crimine
per consilium serpentis
in mulierum fluxit.

O hoezeer moet er
geweend en gerouwd worden
omdat met de zonde droefheid
door de list van de slang
in de vrouw is gevloeid.

Nam ipsa mulier,
quam Deus matrem omnium posuit,
viscera sua cum vulneribus ignorantie
decerpsit,
et plenum dolorem generi sui protulit.

Want de vrouw, die God
als moeder van allen heeft aangesteld,
heeft haar schoot met wonden van on-
wetendheid verscheurd en haar geslacht
volledig in leed gedompeld.

Sed, o aurora,
de ventre tuo novus sol processit
qui omnia crimina Eve abstersit
et maiorem benedictionem
per te protulit
quam Eva hominibus nocuisset.

Maar, o dageraad,
uit uw buik is een nieuwe zon voortgeko-
men, die alle schulden van Eva heeft uitge-
wist, en die door u een grotere zegening
heeft voortgebracht, dan de schade
die Eva de mensen heeft berokkend.

Unde, o salvatrix,
que novum lumen
humano generi protulisti,
collige membra filii tui
ad celestem armoniam.

Vandaar, o Redster,
die voor het menselijk geslacht
een nieuw licht heeft voortgebracht,
verenig de ledematen van uw Zoon
tot hemelse harmonie.

O VIS ETERNITATIS

O vis eternitatis
 que omnia ordinasti in corde tuo,
 per verbum tuum omnia creata sunt,
 sicut voluisti, et ipsum verbum tuum
 induit carnem in formatione illa,
 que educta est de Adam.
 Et sic indumenta ipsius
 a maximo dolore abstersa sunt.
 O quam magna est
 benignitas salvatoris,
 qui omnia liberavit
 per incarnationem suam,
 quam divinitas exspiravit
 sine vinculo peccati.
 Gloria patri et filio
 et spiritui sancto.

O QUAM MIRABILIS EST

O quam mirabilis est
 prescientia divini pectoris,
 que prescivit omnem creaturam.
 Nam cum deus inspexit faciem hominis,
 quem formavit omnia opera sua
 in eadem forma hominis integra aspexit.
 O, quam mirabilis est inspiratio,
 que hominem sic suscitavit.

O eeuwige kracht
 die alles in uw hart hebt geordend,
 en door uw Woord is alles geschapen
 volgens uw wil, en uw eigen Woord
 heeft bij de schepping een lichaam aange-
 nomen, dat is afgeleid van Adam.
 En zo is zijn kleding
 gereinigd van het grootste leed.
 O hoe groot is
 de goedheid van de Heiland!
 Want hij heeft alle dingen bevrijd
 door zijn eigen vleeswording,
 die godheid ademde
 zonder de band van de zonde.
 Ere zij de Vader en de Zoon
 en de Heilige Geest.
 [JB]

O, hoe wonderbaarlijk is
 toch het weten van het goddelijke hart,
 dat de hele schepping reeds voorzag.
 Want toen God het gezicht van de mens
 zag, door hem gemaakt, zag hij al zijn werk-
 verenigd in deze menselijke gestalte.
 O, hoe geweldig is deze inspiratie,
 die ook de mens deed verrijzen!

O VIRIDISSIMA VIRGA

O viridissima virga ave,
 que in ventoso flabro sciscitationis
 sactorum prodisti.

Cum venit tempus
 quod tu floruisti in ramis tuis;
 ave, ave sit tibi,
 quia calor solis in te sudavit
 sicut odor balsami.

Nam in te floruit pulcher flos
 qui odorem dedit omnibus aromatibus
 qui arida erant.

Et illa apparuerunt omnia
 in viriditate plena.
 Unde celi dederunt rorem super gramen
 et omnis terra leta facta est,
 quoniam viscera ipsius
 frumentum protulerunt,
 et quoniam volucres celi
 nidos in ipsa habuerunt.

Deinde facta est esca hominibus,
 et gaudium magnum epulantium;
 unde, o suavis virgo,
 in te non deficit ullum gaudium.

Hec omnia Eva contempsit.
 Nunc autem laus sit altissimo.

O allergroenste twijg, gegroet,
 ontsproten in de wind die blaast uit
 het vorsen der heiligen.

Wanneer de tijd komt dat
 uw takken vol in bloei staan,
 wees dan gegroet
 omdat warmte van de zon in u gewasemd
 is als balsemgeur.

Want in U is een mooie bloem opgebloeid,
 die geur gaf aan alle kruiden,
 die verdord waren.

En zij allen zijn verschenen
 in volle groene groeikracht.
 Daardoor hebben de hemelen dauw over
 het gras gespreid, en de hele aarde werd
 verblijd omdat haar moederschoot
 graan heeft voortgebracht
 en omdat de vogelen des hemels
 nesten op haar hebben gebouwd.

Daarna werd er spijs bereid voor de mensen
 en er heerste grote vreugde onder de dis-
 genoten. Daardoor, o zoete maagd,
 ontbreekt in u geen enkele vreugde.

Dit alles heeft Eva geminacht.
 Nu echter zij lof aan de Allerhoogste.
 [JD]

Vertalingen: Jan Bloemendal, Janna Dijk

TIBURTINA ENSEMBLE / BARBORA KABÁTKOVÁ ORDO VIRTUTUM

20.15-21.30 UUR

Marnix De Cat Patriarcha et Propheta /
Diabolus

Sabine Lutzenberger Anima

Ivana Bilej Brouková Innocentia / Discretio

Daniela Čermáková Caritas / Spes / Amor
Celestis / Victoria

Tereza Böhmová Fides / Misericordia /
Paciencia

Anna Chadimová Havlíková Timor Dei /
Contemptus Mundi / Obedientia /
Verecundia

Kamila Mazalová Castitas / Scientia /
Disciplina

Barbora Kabátková Humilitas

**Ivana Bilej Brouková, Daniela Čermáková,
Tereza Böhmová, Anna Chadimová
Havlíková, Kamila Mazalová, Renata
Zafková, Barbora Kabátková** Animae /
Virtutes

Kateřina Ghannudi harp

Margit Übellacker dulce melos

Thomas Wimmer vedel

Barbora Kabátková harp, dramaturgie en
muzikale leiding

HILDEGARD VON BINGEN 1098-1179

Ordo Virtutum

Prologus

Actus I

Actus II

Actus III

Actus IV

Epilogus

Met anonieme instrumentale tussenspelen.

TOELICHTING

De twaalfde eeuw was er een van beweging. Ik durf te stellen dat deze eeuw in veel opzichten de meest kenmerkende periode van de Middeleeuwen is geweest: vol onrust, hervormingen, en religieuze en institutionele opstanden. Deze bestonden vooral uit pogingen om terug te keren naar de wortels van het geloof, vooral in het monastieke leven, dat een enorme bloei beleefde. Dat kwam niet alleen door de oprichting van nieuwe, hervormde kloosterordes zoals die van de cisterciënzers en norbertijnen, maar ook dankzij de hervormingsinspanningen van de Orde der Benedictijnen, die tot dan toe het monopolie op het kloosterleven had. In het Rijnland werd deze monastieke bloei sterk beïnvloed door Hildegard von Bingen, *magistra* van het klooster Disibodenberg en later abdis van het klooster Rupertsberg. Ze was mysticus, componist, schrijver en misschien zelfs genezeres. Haar monastieke carrière was niet in steen gebeiteld, maar als dochter van een adellijke familie was ze in zekere zin voorbestemd. Ze werd als jonge tiener toegelaten tot het benedictijnenklooster Disibodenberg. Daar groeide ze op onder de ascetische Jutta van Sponheim, de abdis van het vrouwelijke deel van het klooster. Er was een strijd gaande om een onafhankelijk vrouwenklooster te stichten en die bereikte zijn hoogtepunt in 1158. Toen werd het Hildegard gestichte klooster Rupertsberg nabij de stad Bingen vrijgesteld van het eigendom van het mannenklooster van Disibodenberg. Hildegard zou tot haar dood in het klooster op de Rupertsberg blijven en ze schreef er haar meeste visioenen en gezangen.

Als het gaat om twaalfde-eeuwse componisten kennen we slechts weinig namen. In de meeste gevallen is een naam zelfs de enige informatie die is overgeleverd. Dat maakt het repertoire en verhaal van Hildegard von Bingen een unicum in de muziekgeschiedenis. Haar liturgische gezangen en het religieuze drama *Ordo Virtutum* wijken daarnaast af op compositorisch vlak. Hoewel geïnspireerd door de eenstemmige traditie van het gregoriaans, klinken ze zo anders dan andere twaalfde-eeuwse muziek dat er

maar een persoon was die deze noten had kunnen componeren: Hildegard. Hoewel ze in haar geschriften ontkent dat ze les heeft gehad in muzieknotatie en zang, mogen we aannemen dat dit slechts een gebaar van bescheidenheid is geweest. Uit de *Vita* van Hildegard weten we dat ze psalmen zong en het tiensnarige psalterium bespeelde onder het toezien van haar lerares Jutta.

Hildegard componeerde *Ordo Virtutum* hoogstwaarschijnlijk in 1151 voor haar klooster op de Rupertsberg. De belangrijkste plot van het stuk is de strijd tussen goed en kwaad: de duivel (een gesproken rol voor mannenstem) en de deugden vechten om een menselijke ziel. Hildegard toont ons een unieke kijk op de kwestie, als auteur van zowel de muziek als de tekst. Haar muziek ondersteunt ten diepste de sfeer van het hele verhaal, waarin de ziel heen en weer wordt geëerd tussen geluk en ongeluk, deugd en duivel. Voor onze uitvoering kozen we voor een geïmproviseerde begeleiding van de monofone zang, op instrumenten als de middeleeuwse harp en vedel, die we inzetten om bepaalde personages en scènes te karakteriseren.

Hildegard von Bingen was en is nog steeds een uitzonderlijke figuur, die ons anno 2023 veel te bieden heeft. Haar *Ordo Virtutum* is een mysterieus stuk, dat ons terugvoert naar de twaalfde eeuw en ons kennis laat maken met de manier van denken van mensen uit die tijd. Dat is hoe Tiburtina Ensemble deze muziek aan u wil presenteren: we zetten de deur naar de middeleeuwse geest open met als doel haar te begrijpen. Het is de muziek van Hildegard die ons als 21ste-eeuwse mens helpt om die stap te zetten.

Barbora Kabátková

TEKSTEN**PROLOGUS****Patriarche et Prophete:**

Qui sunt hi, qui ut nubes?

Virtutes:

O antiqui sancti, quid admiramini in nobis?
Verbum dei clarescit in forma hominis,
et ideo fulgemus cum illo,
edificantes membra sui pulcri corporis.

Patriarche et Prophete:

Nos sumus radices et vos rami,
fructus viventis oculi,
et nos umbra in illo fuimus.

ACTUS I**Querela Animarum in carne positarum:**

O nos peregrine sumus.
Quid fecimus, ad peccata deviantes?
Filia regis esse debuimus,
sed in umbram peccatorum cecidimus.
O vivens sol, porta nos in humeris tuis
in iustissimam hereditatem quam
in Adam perdidimus!
O rex regum, in tuo prelio pugnamus.

Felix Anima:

O dulcis divinitas, et o suavis vita,
in qua perferam vestem preclaram,
illud accipiens quod perdidit
in prima apparitione,
ad te suspiro, et omnes Virtutes invoco.

Virtutes:

O felix Anima, et o dulcis creatura dei,
que edificata es in profunda altitudine
sapientie dei,
multum amas.

Felix Anima:

O libenter veniam ad vos,
ut prebeatis michi osculum cordis.

PROLOOG**De Patriarchen en de Profeten:**

Wie zijn zij, die zijn als wolken?

De Deugden:

O oude heiligen, wat bewondert gij in ons?
Het woord Gods wordt helder in de gestalte
van een mens en daarom stralen wij met
hem en bouwen de ledematen van zijn
welgeschapen lichaam op.

De Patriarchen en de Profeten:

Wij zijn de wortels en gij de takken
de vruchten van het levende oog
waarin wij de schaduw geweest zijn.

AKTE I**De klacht der Zielen gekluisterd in het vlees:**

O, wij zijn vreemdelingen. Wat hebben wij
gedaan afdwalend tot zonde? Wij hadden
koningsdochters moeten zijn maar wij zijn
gevallen in de duisternis der zondaars. O
levende Zon, draag ons op Uw schouders
naar de meest rechtvaardige erfenis die wij
door Adam hebben verloren. O Koning der
koningen, wij vechten in Uw strijd.

De Ziel - gelukkig - :

O zoete Godheid, en o zacht leven waarin ik
een stralend kleed moge dragen wanneer ik
dat in ontvangst neem wat ik verloren heb
in de eerste verschijning, ik smacht naar u
en roep alle Deugden aan.

De Deugden:

O gelukkige Ziel en o zoet schepsel Gods
dat gevormd is in de peilloze diepte
van de wijsheid Gods,
uw liefde is groot.

De Ziel - gelukkig - :

Gaarne zal ik tot u komen
opdat u mij een kus geeft uit uw hart.

Virtutes:

Nos debemus militare tecum, o filia regis.

Sed, gravata, Anima conqueritur:

O gravis labor, et o durum pondus
quod habeo in veste huius vite,
quia nimis grave michi est
contra carnem pugnare.

Virtutes ad Animam illam:

O Anima, voluntate dei constituta,
et o felix instrumentum,
quare tam flebilis es
contra hoc quod deus contrivit
in virginea natura?
Tu debes in nobis superare diabolium.

Anima illa:

Succurrite michi, adiuvando,
ut possim stare!

Scientia Dei ad Animam illam:

Vide quid illud sit quo es induta,
filia salvationis,
et esto stabilis, et numquam cades.

Infelix, Anima:

O nescio quid faciam,
aut ubi fugiam!
O ve michi, non possum perficere
hoc quod sum induta.
Certe illud volo abicere!

Virtutes:

O infelix conscientia,
o misera Anima,
quare abscondis faciem tuam
coram creatore tuo?

Scientia Dei:

Tu nescis, nec vides,
nec sapis illum qui te constituit.

Anima illa:

Deus creavit mundum:
non facio illi iniuriam,
sed volo uti illo!

De Deugden:

Wij moeten samen met u strijden, o
koningsdochter.

Maar de Ziel klaagt bedroefd:

O zwaar werk en o drukkende last
die ik bezit in het kleed van dit leven
omdat het mij te zwaar valt
te strijden tegen het vlees.

De Deugden tot deze Ziel:

O Ziel, die haar plaats door Gods wil
gekregen heeft en o gelukkig werktuig
waarom zijt gij zo jammerlijk tegen dat wat
God door de maagdelijke natuur heeft
vermorzeld? Gij moet temidden van ons de
duivel overwinnen.

Deze Ziel:

Komt mij te hulp,
zodat ik mij staande kan houden.

Het inzicht Gods tot deze Ziel:

Ziet in wat voor kleed gij gehuld zijt,
dochter des heils,
wees standvastig en gij zult nimmer vallen.

De Ziel - ongelukkig - :

O, ik weet niet wat te doen
of waarheen te vluchten.
O wee mij, ik kan het kleed niet voltooien
waarin ik mij gehuld heb.
Stellig zou ik het van mij af willen
schudden!

De Deugden:

O ongelukkig geweten,
o ellendige Ziel,
waarom verbergt gij uw aangezicht
in tegenwoordigheid van uw Schepper?

Het inzicht Gods:

Noch kent gij, noch ziet gij, noch begrijpt gij
Hem die u hier geplaatst heeft.

Deze Ziel:

God heeft de wereld geschapen,
geen onrecht doe ik haar
maar ik wil haar gebruiken.

Strepitus Diaboli ad Animam illam:

Fatue, fatue quid prodest tibi laborare?
Respice mundum,
et amplectetur te magno honore.

Virtutes:

O plangens vox est hec maximi doloris!
Ach, ach, quedam mirabilis victoria
in mirabili desiderio dei surrexit,
in qua delectatio carnis se latenter
abscondit,

heu, heu, ubi voluntas crimina nescivit
et ubi desiderium hominis lasciviam fugit.
Luge, luge ergo in his, Innocentia,
que in pudore bono integritatem non
amisisti, et que avariciam gutturis antiqui
serpentis ibi non devorasti.

Diabolus:

Que est hec potestas,
quod nullus sit preter deum?
Ego autem dico, qui voluerit me et
voluntatem meam sequi, dabo illi omnia.
Tu vero, tuis sequacibus nichil habes quod
dare possis, quia etiam vos omnes nescitis
quid sitis.

Humilitas:

Ego cum meis sodalibus bene scio
quod tu es ille antiquus dracho
qui super summum volare voluisti -
sed ipse deus in abyssum proiecit te.

Virtutes:

Nos autem omnes in excelsis habitamus.

ACTUS II**Humilitas:**

Ego, Humilitas, regina Virtutum, dico:
venite ad me, Virtutes, et enutriam vos
ad requirendam perditam dragmam
et ad coronandum in perseverantia felicem.

Virtutes:

O gloriosa regina, et o suavissima
mediatrix, libenter venimus.

Geschreeuw van de Duivel naar deze Ziel:

Dwaas, dwaas, waartoe al die inspanning?
Richt je op de wereld
en zij zal je met grote eer omhelzen.

De Deugden:

O stem, uw klagen getuigt van de
grootste smart. Ach, ach, een zekere
wonderbaarlijke overwinning is in het
wonderbaarlijke verlangen naar God
verrezen. Heimelijk heeft zich echter hierin
de vleselijke lust verscholen.
Wee, wee, waar de wil geen misdaad
gekend heeft en waar het verlangen van
de mens de wellust ontvloten is. Treur,
treur daarom hierover, o onschuld die in
goede kuisheid uw volkomenheid niet hebt
verloren en die zich de vraatzucht van de
oude slang niet ten nutte gemaakt hebt.

De Duivel:

Wat voor macht is dit,
die niets vermag buiten God om?
Ik echter zeg: wie mij en mijn wil zal willen
volgen, hem zal ik alles geven.
Jij echter hebt niets om je volgelingen te
geven, omdat je zelfs niet weet wat je bent.

De Nederigheid:

Mijn metgezellen en ik weten maar al te
goed dat jij die oude draak bent die zich
boven de Hoogste heeft willen verheffen.
Maar God heeft jou in de afgrond gestort.

De Deugden:

Wij echter verwijlen in de hoge.

AKTE II**De Nederigheid:**

Ik, de Nederigheid, de koningin der
Deugden, zeg: Kom tot mij, Deugden,
ik zal u opvoeden om de verloren penning
terug te vinden en om de gelukkige te
kronen wegens haar standvastigheid.

De Deugden:

O roemrijke koningin en o zoete
middelares, wij komen met vreugde.

Humilitas:

Ideo, dilectissime filie,
teneo vos in regali talamo.

Caritas:

Ego Caritas, flos amabilis - venite ad me,
Virtutes, et perducam vos in candidam
lucem floris virge.

Virtutes:

O dilectissime flos,
ardenti desiderio currimus ad te.

Timor Dei:

Ego, Timor Dei,
vos felicissimas filias preparo
ut inspiciatis in deum vivum et non
pereatis.

Virtutes:

O Timor, valde utilis es nobis:
habemus enim perfectum studium
numquam a te separari.

Diabolus:

Euge! euge!
quis est tantus timor?
et quis est tantus amor?
Ubi est pugnator, et ubi est remunerator?
Vos nescitis quid colitis.

Virtutes:

Tu autem exterritus es per summum
iudicem, quia, inflatus superbia,
mersus es in gehennam.

Obedientia:

Ego lucida Obedientia -
venite ad me, pulcherrime filie,
et reducam vos
ad patriam et ad osculum regis.

Virtutes:

O dulcissima vocatrix,
nos decet in magno studio pervenire ad te.

Fides:

Ego Fides, speculum vite:
venerabiles filie, venite ad me
et ostendo vobis fontem salientem.

De Nederigheid:

Daarom, bovenal beminde dochter,
houd ik u in het koninklijke bruidsvertrek.

De Naastenliefde:

Ik ben de Naastenliefde, de beminnelijke
bloem, komt tot mij, deugden, en ik zal
u leiden naar het stralende licht van de
bloem aan de twijg.

De Deugden:

O dierbaarste bloem, met brandend
verlangen snellen wij naar u toe.

De Vreze Gods:

Ik, de Vreze Gods, bereid u, de gelukkigste
dochters, erop voor om naar de levende
God omhoog te kijken en niet
tenonder te gaan.

De Deugden:

O Vrees, u bent ons van groot nut
wij hebben het volmaakte streven
nooit van u te scheiden.

De Duivel:

Bravo, bravo!
Wie is die grote vrees
en wie is die grote liefde?
Waar is de strijder en waar de beloner?
Jullie weten niet wat jullie vereren.

De Deugden:

Jij echter werd buiten jezelf gebracht
door de Hoogste Rechter omdat jij,
opgeblazen door hoogmoed, werd
ondergedompeld in de Gehenna.

De Gehoorzaamheid:

Ik ben de lichtende Gehoorzaamheid -
komt tot mij, schoonste dochters,
dan leid ik u terug naar het vaderland
en naar de kus des Konings.

De Deugden:

O zoetste roepster, het siert ons met groot
verlangen tot u te komen.

De Trouw:

Ik ben de Trouw, de spiegel des levens,
eerbiedwaardige dochters, komt tot mij
en ik toon u de levende bron.

Virtutes:

O serena, speculata, habemus fiduciam
pervenire ad verum fontem per te.

Spes:

Ego sum dulcis conspectrix viventis oculi,
quam fallax torpor non decipit -
unde vos, o tenebre,
non potestis me obnubilare.

Virtutes:

O vivens vita, et o suavis consolatrix,
tu mortifera mortis vincis
et vidente oculo clausuram celi aperis.

Castitas:

O Virginitas, in regali thalamo stas.
O quam dulciter ardes in amplexibus regis,
cum te sol perfulget
ita quod nobilis flos tuus numquam cadet.
O virgo nobilis, te numquam inveniet
umbra in cadente flore!

Virtutes:

Flos campi cadit vento, pluvia spargit eum.
O Virginitas, tu permanes in symphoniis
supernorum civium:
unde es suavis flos qui numquam aresces.

Innocentia:

Fugite, oves, spurcias Diaboli!

Virtutes:

Has te succurrente fugiemus.

Contemptus Mundi:

Ego, Contemptus Mundi, sum candor vite.
O misera terre peregrinatio
in multis laboribus - te dimitto.
O Virtutes, venite ad me
et ascendamus ad fontem vite!

Virtutes:

O gloriosa domina,
tu semper habes certamina Christi,
o magna virtus, que mundum conculcas,
unde etiam victorioso in celo habitas.

De Deugden:

O heldere spiegel, wij vertrouwen erop
- door u - te komen tot de ware bron.

De Hoop:

Ik ben de zoete beschouwster met heldere
blik die door de bedrieglijke verlamming niet
wordt misleid. Daarom kunt gij, o duisternis,
mij niet omnevelen.

De Deugden:

O levend leven en o zoete troosteres,
gij zegeviert over de prikkel van de dood,
met ziend oog opent gij de grendel des
hemels.

De Kuisheid:

O Maagdelijkheid, gij verwijlt in het
koninklijke bruidsvertrek. O, hoe zoet gloeit
gij in de omhelzingen des Konings wanneer
het zonlicht door u heen schittert zo, dat
uw edele bloem nooit zal afvallen. O edele
bloem, de schaduw op de vallende bloem
zal u nooit vinden.

De Deugden:

De veldbloem valt door de wind, de regen
besprenkelt haar, o Maagdelijkheid, gij blijft
in de samenklanken der hemelburgers,
daardoor zijt gij een welriekende bloem die
nooit verdroogt.

De Onschuld:

Ontvlucht, o schapen, de smerige streken
van de Duivel!

De Deugden:

Met uw hulp zullen wij vluchten.

De Wereldverzaking:

Ik, de Wereldverzaking, ben de klaarheid van
het leven. O jammerlijke aardse zwerftocht
met al uw narigheid, ik wijs u af.
O Deugden, komt tot mij en laat ons de bron
des levens bestijgen.

De Deugden:

O roemrijke gebiedster, gij voert altijd de
strijd in naam van Christus. O grote deugd,
die de wereld met voeten treedt, daardoor
leeft gij zegevierend in de hemel.

Amor Celestis:

Ego aurea porta in celo fixa sum:
qui per me transit
numquam amaram petulantiam
in mente sua gustabit.

Virtutes:

O filia regis, tu semper es in amplexibus
quos mundus fugit.
O quam suavis est tua dilectio in summo
deo!

Disciplina:

Ego sum amatrix simplicium morum
qui turpia opera nesciunt;
sed semper in regum regem aspicio
et amplector eum in honore altissimo.

Virtutes:

O tu angelica socia, tu es valde ornata
in regalibus nuptiis.

Verecundia:

Ego obtenebro et fugo atque conculco
omnes spurcias Diaboli.

Virtutes:

Tu es in edificatione celestis Ierusalem,
floreus in candidis liliis.

Misericordia:

O quam amara est illa duricia
que non cedit in mentibus,
misericorditer dolori succurrens!
Ego autem omnibus dolentibus
manum porrigere volo.

Virtutes:

O laudabilis mater peregrinorum,
tu semper erigis illos,
atque unguis pauperes et debiles.

Victoria:

Ego Victoria velox et fortis pugnatrix sum -
in lapide pugno,
serpentem antiquum conculco.

Virtutes:

O dulcissima bellatrix, in torrente fonte
qui absorbit lupum rapacem -

De Hemelse Liefde:

Ik ben als een gouden poort in de hemel
verankerd, wie door mij binnentreedt,
zal in zijn geest nooit bittere
lichtvaardigheid proeven.

De Deugden:

O koningsdochter, gij verwijlt altijd in de
omhelzingen die de wereld verzaakt.
O, hoe heerlijk is uw liefde voor de hoogste
God!

De Discipline:

Ik ben de liefhebster van de eenvoudige
zedes die onkundig zijn van schandelijke
werken. Toch aanschouw ik voortdurend de
Koning der koningen en omhels hem met de
grootste eer.

De Deugden:

O gij engelachtige metgezellin, gij zijt rijk
versierd ter ere van de koninklijke bruiloft.

De Schroomvalligheid:

Ik verduister, ontvlucht en vertrap alle
duivelse vuiligheden.

De Deugden:

Gij verwijlt in het gebouw van het hemelse
Jeruzalem bloeiend temidden van de blanke
leliën.

De Barmhartigheid:

O, hoe bitter is deze hardheid in de geesten
die niet wijkt en barmhartig pijn stilt.
Ik echter wil mijn hand uitstrekken
naar allen die pijn lijden.

De Deugden:

O prijzenswaardige moeder der pelgrims,
u richt hen altijd op
en zalft de armen en de zwakken.

De Overwinning:

Ik ben de snelle Overwinning en de sterke
strijdster, ik strijd met een steen
en vertrap de oude slang.

De Deugden:

O zoetste strijdster in de bruisende bron,
waardoor de roofzuchtige wolf is
verzwolgen,

o gloriosa coronata, nos libenter
militamus tecum contra illusorem hunc.

Discretio:

Ego Discretio sum lux et dispensatrix
omnium creaturarum, indifferentia dei,
quam Adam a se fugavit per lasciviam
morum.

Virtutes:

O pulcherrima mater, quam dulcis et quam
suavis es, quia nemo confunditur in te.

Patientia:

Ego sum columpna que molliri non potest,
quia fundamentum meum in deo est.

Virtutes:

O firma que stas in caverna petre,
et o gloriosa bellatrix que suffers omnia!

Humilitas:

O filie Israel, sub arbore suscitavit vos
deus, unde in hoc tempore
recordamini plantationis sue.
Gaudete ergo, filie Syon!

ACTUS III

Virtutes:

Heu, heu, nos Virtutes plangamus et
lugeamus, quia ovis domini fugit vitam!

**Querela Anime penitentis et Virtutes
invocantis:**

O vos regales Virtutes, quam speciose
et quam fulgentes estis in summo sole,
et quam dulcis est vestra mansio -
et ideo, o ve michi,
quia a vobis fugi!

Virtutes:

O fugitive, veni, veni ad nos,
et deus suscipiet te.

o roemrijke gekroonde, wij strijden met
genoegen samen met u tegen deze
bedrieger.

De Bescheidenheid:

Ik, de Bescheidenheid, ben het licht en de
schatmeesteres van alle schepselen,
de onpartijdigheid Gods die Adam, door
zijn losbandige zeden, van zich verdreven
heeft.

De Deugden:

O schoonste moeder, hoe zacht en lieflijk
zijt gij, omdat in u niemand in verwarring
wordt gebracht.

Het Geduld:

Ik ben de zuil die onbuigzaam is
omdat ik op God gegrondvest ben.

De Deugden:

O standvastige, die staat in een stenen
grot, en o roemrijke strijdster die alles
verdraagt.

De Nederigheid:

O dochters van Israël,
God heeft u opgericht onder een boom,
daardoor denkt u nu terug aan het planten
ervan. Verheugt u dus, dochters van Zion!

AKTE III

De Deugden:

Wee, wee, laat ons Deugden klagen en
rouwen, omdat het schaap van de Heer het
leven is ontvlucht.

**Klacht van de Ziel die berouw heeft en de
Deugden aanroept:**

O, gij koninklijke Deugden, hoe prachtig
en hoe stralend zijt gij in de hoogste Zon.
En hoe heerlijk is uw verblijf
en daarom, wee mij,
omdat ik u ontvlucht ben!

De Deugden:

O vluchtelingen, kom tot ons,
en God zal u in bescherming nemen.

Anima illa:

Ach! ach! fervens dulcedo
absorbuit me in peccatis,
et ideo non ausa sum intrare.

Virtutes:

Noli timere nec fugere,
quia pastor bonus querit
in te perditam ovem suam.

Anima illa:

Nunc est michi necesse ut suscipiatis me,
quoniam in vulneribus feteo
quibus antiquus serpens me contaminavit.

Virtutes:

Curre ad nos, et sequere vestigia illa
in quibus numquam cades in societate
nostra, et deus curabit te.

Penitens Anima ad Virtutes:

Ego peccator qui fugi vitam:
plenus ulceribus veniam ad vos,
ut prebeatis michi scutum redemptionis.
O tu omnis milicia regine,
et o vos, candida lilia ipsius,
cum rosea purpura,
inclinate vos ad me,
quia peregrina a vobis exulavi,
et adiuvalate me, ut in sanguine
filii dei possim surgere.

Virtutes:

O Anima fugitiva, esto robusta,
et indue te arma lucis.

Anima illa:

Et o vera medicina, Humilitas,
prebe michi auxilium,
quia superbia in multis viciis fregit me,
multas cicatrices michi imponens.
Nunc fugio ad te, et ideo suscipe me.

Humilitas:

O omnes Virtutes,
suscipite lugentem peccatorem,
in suis cicatricibus, propter vulnera Christi,
et perducite eum ad me.

Deze Ziel:

Ach, ach, een gloeiende hartstocht
heeft mij in zonden verzwolgen,
daarom heb ik niet durven binnenkomen.

De Deugden:

Vrees niet, noch vlucht,
omdat de Goede Herder
in u zijn verloren schaap heeft gezocht.

Deze Ziel:

Nu is het nodig dat u mij opvangt,
aangezien ik stink door de wonden
waarmee de oude slang mij heeft
bezoedeld.

De Deugden:

Snel naar ons toe en volg de sporen waarin
gij - in ons gezelschap - nooit zult vallen en
God zal u genezen.

De Ziel die boete doet, tot de Deugden:

Ik ben de zondaar die het leven is
ontvlucht, vol zweren kom ik tot u,
opdat u mij het schild van de verlossing
aanreikt. O, gij strijdmacht van de koningin
en o gij, haar blanke leliën
met het rozerode purper,
neigt u tot mij, omdat ik als pelgrim door u
verbannen ben en helpt mij, opdat ik,
in het bloed van de Zoon van God, kan
opstaan.

De Deugden:

O voortvluchtige Ziel, wees sterk
en omgord u met de wapenen van het licht.

Deze Ziel:

En o ware medicijn, o Nederigheid,
verschaf mij uw hulp, omdat hoogmoed mij
door vele fouten heeft gebroken en mij vele
littekens toebrengt. Nu vlucht ik naar u en
wil mij daarom verheffen.

De Nederigheid:

O alle Deugden,
neem de rouwende zondaar aan,
met zijn littekens wegens de wonden van
Christus en voer Hem tot mij.

Virtutes:

Volumus te reducere et nolumus te deserere, et omnis celestis milicia gaudet super te - ergo decet nos in symphonia sonare.

Humilitas:

O misera filia, volo te amplecti, quia magnus medicus dura et amara vulnera propter te passus est.

Virtutes:

O vivens fons, quam magna est suavitas tua, qui faciem istorum in te non amisisti, sed acute previdisti quomodo eos de angelico casu abstraheres qui se estimabant illud habere quod non licet sic stare; unde gaude, filia Syon, quia deus tibi multos reddit quos serpens de te abscidere voluit, qui nunc in maiori luce fulgent quam prius illorum causa fuisset.

ACTUS IV**Diabolus:**

Que es, aut unde venis?
Tu amplexata es me,
et ego foras eduxi te.
Sed nunc in reversione tua confundis me -
ego autem pugna mea deiciam te!

Penitens Anima:

Ego omnes vias meas malas esse cognovi,
et ideo fugi a te.
Modo autem, o illusor, pugno contra te.
Inde tu, o regina Humilitas,
tuo medicamine adiuva me!

Humilitas ad Victoriam:

O Victoria, que istum in celo superasti,
curre cum militibus tuis
et omnes ligate Diabolum hunc!

Victoria ad Virtutes:

O fortissimi et gloriosissimi milites, venite,
et adiuuate me istum fallacem vincere.

De Deugden:

Wij willen u terugbrengen en u niet verlaten, de hele hemelse legerschare verheugt zich over u, dus betaamt het ons, ons in samenklank te laten horen.

De Nederigheid:

O ongelukkige dochter, ik wil u omhelzen, want de Grote Geneesheer heeft, door uw schuld, harde en bittere wonden te verduren gekregen.

De Deugden:

O levende bron, hoe groot is uw zoetheid, u, die zich niet aan de blikken hebt onttrokken van hen, die meenden dat ze dat hadden, wat niet zo mag standhouden, maar vol inzicht hebt voorzien hoe u hen kon bewaren voor de val van de engel. Verheug u dus, dochter van Zion, omdat God u velen heeft teruggegeven die de slang van u heeft willen afsnijden, en die nu stralen in een groter licht dan anders met hen het geval zou zijn geweest.

AKTE IV**De Duivel:**

Wie ben jij en waar kom je vandaan?
Jij werd al door mij omhelsd
en ik had je al naar buiten geleid.
Maar door jouw ommekeer breng je mij in verwarring. Ik echter, zal jou door mijn schermutselingen terneerslaan!

De Ziel - berouwvol - :

Ik heb erkend dat al mijn wegen slecht waren en daarom ben ik jou ontvlucht.
Nu echter, o bedrieger, strijd ik tegen jou.
Daarom, o koningin Nederigheid,
help mij met uw medicijn.

De Nederigheid tot de Overwinning:

O Overwinning, die in de hemel de Duivel hebt overwonnen, kom snel met uw soldaten en slaat deze Duivel in de boeien.

De Overwinning tot de Deugden:

Komt, o allersterkste en roemrijkste soldatenen helpt mij deze bedrieger te overwinnen.

Virtutes:

O dulcissima bellatrix, in torrente fonte qui absorbit lupum rapacem -
o gloriosa coronata, nos libenter militamus tecum contra illusorem hunc.

Humilitas:

Ligate ergo istum,
o Virtutes preclare!

Virtutes:

O regina nostra, tibi parebimus,
et precepta tua in omnibus adimplebimus.

Victoria:

Gaudete, o socii, quia antiquus serpens ligatus est!

Virtutes:

Laus tibi, Christe, rex angelorum!

Castitas:

In mente altissimi, o Satana,
caput tuum conculcavi,
et in virginea forma dulce miraculum colui,
ubi filius dei venit in mundum;
unde deiectus es in omnibus spoliis tuis,
et nunc gaudeant omnes qui habitant in celis,
quia venter tuus confusus est.

Diabolus:

Tu nescis quid colis,
quia venter tuus vacuus
est pulcra forma de viro sumpta -
ubi transis preceptum
quod deus in suavi copula precepit;
unde nescis quid sis!

Castitas:

Quomodo posset me hoc tangere
quod tua suggestio polluit per immundiciam incestus?
Unum virum protuli, qui genus humanum
ad se congregat, contra te,
per nativitatem suam.

De Deugden:

O zoetste strijdster, in de stromende bron die de roofzuchtige wolf heeft verzwolgen, o roemrijke gekroonde, wij strijden met vreugde aan uw zijde tegen deze oplichter.

De Nederigheid:

Bindt hem dus vast,
o schitterende Deugden!

De Deugden:

U, onze koningin, zullen wij gehoorzamen en uw bevelen zullen wij in alle opzichten uitvoeren.

De Overwinning:

Verheugt u, o metgezellinnen,
want de oude slang is geboeid.

De Deugden:

Lof zij U, Christus, Koning der engelen!

De Kuisheid:

In de geest van de allerhoogste, o Satan, heb ik jouw kop vermorzeld en in een maagdelijke gestalte heb ik een zoet wonder gekoesterd toen de Zoon Gods ter wereld is gekomen. Daarom ben jij geveld, met wapenbuit en al. Laten wij, hemelbewoners, ons nu allen verheugen omdat jouw vraatzucht is vernietigd.

De Duivel:

Jij weet niet wat je koestert, omdat jouw buik niet de schone gestalte behelst, ontvangen van een man, waardoor jij het voorschrift overtreedt dat God in de zoete verbintenis heeft verordend. Jij weet dus niet wat je bent!

De Kuisheid:

Hoe zou mij dit kunnen raken? Immers, jouw boze inblazing heeft dit gebod door de onreinheid van de onkuisheid besmeurd. Ik heb één man voorgebracht, die - door zijn geboorte - het menselijk geslacht tegen jou tot een kudde verenigt.

EPILOGUS

Virtutes:

O deus, quis es tu, qui in temetipso
hoc magnum consilium habuisti,
quod destruxit infernalem haustum
in publicanis et peccatoribus,
qui nunc lucent in superna bonitate!
Unde, o rex, laus sit tibi.
O pater omnipotens,
ex te fluit fons in igneo amore:
perduc filios tuos in rectum
ventum velorum aquarum,
ita ut et nos eos hoc modo perducamus
in celestem Ierusalem.
In principio omnes creature viruerunt,
in medio flores floruerunt;
postea viriditas descendit.
Et istud vir preliator vidit et dixit:
Hoc scio, sed aureus numerus nondum est
plenus.
Tu ergo, paternum speculum aspice:
in corpore meo fatigationem sustineo,
parvuli etiam mei deficiunt.
Nunc memor esto, quod plenitudo
que in primo facta est
arescere non debuit,
et tunc in te habuisti
quod oculus tuus numquam cederet
usque dum corpus meum videres plenum
gemmarum.
Nam me fatigat quod omnia membra mea
in irrisionem vadunt.
Pater, vide, vulnera mea tibi ostendo.
Ergo nunc, omnes homines,
genua vestra ad patrem vestrum flectite,
ut vobis manum suam porrigat.

EPILOOG

De Deugden:

O God, wie zijt Gij, die in uzelf
zo'n groot plan hebt opgevat
dat de helse draak heeft vernietigd
onder de tollenaars en de zondaars
die nu stralen in hemelse goedheid.
Daarom, o Koning, lof zij u,
o almachtige Vader,
uit u is een bron gestroomd in vurige liefde.
Leid uw kinderen op hun zeiltochten
naar de gunstige wind,
zó, dat ook wij hen op deze wijze
kunnen leiden naar het hemelse Jeruzalem.
In den beginne is de hele schepping groen
geweest, in haar midden hebben bloemen
gebloeid, later is de groene frisheid
verdord. Dit heeft de krijger gezien en hij
heeft gezegd: dit weet ik, maar het gouden
getal is nog niet compleet.
Gij echter, aanschouw het vaderlijke
spiegelbeeld, in mijn lichaam verduur ik
vermoeidheid, zelfs kinderen ontbreken mij.
Wees indachtig dat de volheid
die in den beginne was geschapen
niet hoefde te verdorren
en dat u toen al bezat
wat u nooit uit het oog zou verliezen
tot u mijn lichaam vol juwelen zou zien.
Want het vermoeit mij
dat al mijn ledematen blootgesteld worden
aan spot.
Vader, zie, ik toon u mijn wonden.
Kniel dus nu,
al u mensen voor de Vader,
opdat Hij zijn hand naar u uitstrekke.

Vertaling: Janna Dijk en Hans Hasselt

BIOGRAFIEËN

ARS CHORALIS COELN

Ars Choralis Coeln debuteerde tijdens het muziekfestival Romanischer Sommer 2004 in Keulen. Al vanaf het allereerste begin legt het ensemble zich toe op de muziek van Hildegard von Bingen. Daarnaast verkent het gezelschap onder leiding van Maria Jonas de manuscripten in de bibliotheek van het aartsbisdom en de kathedraal van Keulen.

MARIA JONAS

De Keulse mezzo-sopraan Maria Jonas is gespecialiseerd in vroege, hedendaagse en geïmproviseerde muziek. Ze was te horen bij toonaangevende gezelschappen zoals het Hilliard Ensemble, de English Baroque Soloists en Sequentia en zong in beroemde zalen, waaronder Carnegie Hall, Concertgebouw Amsterdam en Teatro Real de Madrid. Maria Jonas vergelijkt zichzelf met een *trobairitz* – een vrouwelijke troubadour uit twaalfde en dertiende eeuw. Ze is de oprichter en muzikaal leider van Ars Choralis Coeln, een vocaal ensemble voor middeleeuwse muziek.

TIBURTINA ENSEMBLE

Tiburtina Ensemble is gevestigd in Praag en staat onder leiding van Barbora Kabátková. De groep vrouwelijke vocalisten werd in 2008 gevormd door oud-leden van de Schola Benedicta. Het repertoire van het Tiburtina Ensemble bestaat voornamelijk uit gregoriaans en middeleeuwse polyfonie. Het ensemble is vooral geïnteresseerd in een correcte tekstdeclamatie, en baseert deze op onderzoek naar de contemporaine theorie en muziekpraktijk.

OOK IN HET SEIZOEN OUDE MUZIEK

FUOCO E CENERE / JAY BERNFELD
MARIN MARAIS: MEESTER ZONDER MEERDERE

'Het is mogelijk dat leerlingen hun meesters overtreffen, maar de jonge Marais zal nooit zijn meerdere kennen: Monsieur de Sainte-Colombe was de eerste die besefte dat zijn student op een dag de allergrootste onder de viola da gamba-spelers zou zijn. Fuoco E Cenere voorziet het bijzondere levensverhaal van Marin Marais van een atmosferische soundtrack, waarbij ook werk van concullega's als De la Barre, Philidor en Morel op de lessenaar verschijnt.

Kaarten: oudemuziek.nl/fuoco

do 27 apr / 20.00 / Zeist, Kerk van de Evangelische Broedergemeente

vr 28 apr / 20.15 / Deventer, Penninkshuis

za 29 apr / 20.15 / Haarlem, Doopsgezinde Kerk

zo 30 apr / 15.00 / Lelystad, Agora Theater, Van Wijnen Zaal

MARCO BEASLEY & FRANCO PAVAN
LIEDEREN VAN PASSIE EN WANHOOP

Als het gaat om het Italiaanse renaissance lied ligt er één naam voor op de tong: Marco Beasley. Stem en charisma zet hij dit keer in voor frottola's en madrigalen vol elegant verklankte wanhoop, die in de zestiende eeuw menig hoveling bij de keel greep. Metgezel bij deze gepassioneerde tour de force is snarentovenaar Franco Pavan. Van de allereerste moderne uitvoering van muziek van Gazza en een zekere Ogniben tot werk van Tromboncino en Verdelot: in dit concert zijn hartstocht en vertwijfeling niet ver van elkaar verwijderd.

Kaarten: oudemuziek.nl/beasley

vr 19 mei / 20.00 / Arnhem, Musis, Muzenzaal

za 20 mei / 20.15 / Eindhoven, Muziekgebouw Eindhoven, Kleine Zaal

zo 21 mei / 15.00 / Hasselt (B), Sint-Quintinskathedraal

ma 22 mei / 20.30 / Maastricht, Sint-Janskerk

di 23 mei / 20.00 / Utrecht, TivoliVredenburg

wo 24 mei / 20.15 / Amsterdam, Muziekgebouw aan 't IJ

vr 26 mei / 15.30 / Vlissingen, Jacobskerk

za 27 mei / 20.30 / Rotterdam, Laurenskerk

zo 28 mei / 16.00 / Den Haag, Nieuwe Kerk

vr 28 juli / 20.00 / Livestream via EMTV

FESTIVAL OUDE MUZIEK UTRECHT

25 AUGUSTUS

03 SEPTEMBER

FESTIVAL OUDE MUZIEK UTRECHT 2023

THINK

NAISSANCE

CYCLE

VIVAL

PLAY

STORATION

USE

PROGRAMMA BEKEND OP 11 MEI

↓

BLIJF OP DE HOOGTE VIA ONZE NIEUWSBRIEF:
OUDEMUIZIEK.NL/NIEUWSBRIEF

